

U SPOMEN
DALIBOR BROZOVIĆ
(28. srpnja 1927. – 19. lipnja 2009.)

Dana 19. lipnja 2009. umro je profesor Dalibor Brozović. Time je hrvatsko jezikoslovlje izgubilo jednoga od svojih međunarodno najpoznatijih i najcjenjenijih jezikoslovaca. Njegova je smrt velik gubitak za hrvatsko jezikoslovlje, a posebice za kroatistiku.

Dalibor je Brozović rođen 28. srpnja 1927. u Sarajevu. Osnovnu školu pohađao je u Zenici, a gimnaziju u Visokom, u Sarajevu i u Zagrebu. U Zagrebu je studirao slavistiku i talijanistiku te diplomirao na slavistici 1951. Doktorirao je 1957. u Zagrebu disertacijom *Govor u dolini rijeke Fojnice*. 1975. godine izabran je za člana suradnika Hrvatske (tada Jugoslavenske) akademije znanosti i umjetnosti. Redovitim članom Akademije postao je 1986. godine. Iste je godine postao i izvanjskim članom Makedonske akademije znanosti i umjetnosti, a 1991. godine izabran je za člana *Academiae Europaea* koja je osnovana 1988. u Cambridgeu. Bio je i redovitim članom Međunarodne akademije Comenius.

Za svoj je znanstveni rad Brozović nagrađen 1992. Nagradom za životno djelo RH, a 1970. primio je Nagradu Grada Zadra za istaknutu znanstvenu djelatnost. Uz to, Brozović je nositelj bugarskoga odličja Madarskoga konjanika prvoga reda, te nositelj Velereda kralja Zvonimira, Reda Ante Starčevića i Reda Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića.

Brozović je svoju znanstvenu i sveučilišnu karijeru započeo kao asistent na Akademiji za kazališnu umjetnost u Zagrebu (1952. – 1953.) i kao lektor na Filozofskom fakultetu u Ljubljani (1953. – 1956.). Nakon doktorata izabran je 1958. za docenta na Filozofskom fakultetu u Zadru. Na istom fakultetu u Zadru postao je 1962. godine izvanrednim profesorom, a redovitim profesorom 1968. godine. Kao gostujući profesor boravio je 1969. godine u Sjedinjenim Američkim Državama (University of Michigan) i 1971. u SR Njemačkoj (Regensburg). Proforski posao u Zadru Brozović je obavljao sve do 1990. godine. Predavao je kolegije iz dijalektologije, suvremenoga hrvatskoga jezika i njegove povijesti, opće lingvistike, slavistike, teorije jezika i crkvenoslavenskoga jezika. Redovito je održavao nastavu i na poslijediplomskim studijima u Zadru, Zagrebu, Dubrovniku i Sarajevu. Bio je mentorom brojnim diplomantima i doktorandima. Godine 1991. Brozović je imenovan glavnim ravnateljem Hrvatskoga leksikografskoga zavoda „Miroslav Krleža“. Tu je dužnost obnašao do 2001. godine. U Leksikografskom je zavodu bio glavni urednik Radova i glavni urednik Hrvatske enciklopedije. Glavni i odgovorni urednik časopisa Razreda za filološke znanosti HAZU Filologija bio je od 2001. do 2008. Unutar Akademije Brozović je bio član Odbora za dijalektologiju, Odbora za

leksikografiju i član Odbora za etimologiju HAZU. Kao numizmatičar sudjelovao je 90-ih godina u određivanju i oblikovanju hrvatske novčane jedinice kune, a svoj je pečat ostavio i pri oblikovanju hrvatskih poštanskih maraka.

Dalibor je Brozović bio jedan od najsvestranijih hrvatskih jezikoslovaca 20. stoljeća. Bio je poliglot i raspolagao je enciklopedijskim znanjem o mnogim temama. Široj je javnosti manje poznato da je bio i esperantist te da je na esperantu pisao čak i poeziju. Bio je predsjednik Hrvatskoga saveza za esperanto, a također i predsjednik Hrvatsko-bugarskoga društva. Objavio je više od 1000 bibliografskih jedinica.

Iako je napisao i niz bitnih nekroatističkih radova (posvećenih npr. slovenskomu, makedonskomu, bugarskomu, češkomu, romskom, itd.), Brozović je ponajprije bio kroatist koji je kroatističkim temama pristupao sa širokim slavističkim i općelingvističkim znanjem. Najviše se istaknuo i znanost trajno zadužio na području standardologije, srednjojužnoslavenske dijalektologije, hrvatske jezične povijesti i fonologije. Brozović je otkrio postojanje posebnoga istočnobosanskoga dijalekta i tim otkrićem omogućio dva daljnja znanstvena proboja: rekonstrukciju predmigracijskoga stanja štokavskih dijalekata (O rekonstrukciji predmigracionog mozaika hrvatskosrpskih dijalekata, *Filologija* 4., 1963., 45. – 55.) te rekonstrukciju zapadnoštokavske dijalekatne pripadnosti stare dubrovačke štokavštine (O strukturalnim i genetskim kriterijima u klasifikaciji hrvatskosrpskih dijalekata, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, III., Novi Sad, 1960., 68. – 88.). Brozovićev tekst: Hrvatski jezik, njegovo mjesto unutar južnoslavenskih i drugih slavenskih jezika, njegove povijesne mijene kao jezika hrvatske književnosti – iz 1978., slovi kao jedan od najboljih opisa hrvatske izvanjske jezične povijesti i njezine periodizacije (Hrvatska književnost u evropskom kontekstu, Zagreb, 1978., 9. – 83.). U fonologiji je nezaobilazan Brozovićev prilog *Fonologija hrvatskoga književnog jezika* objavljen u Akademijinoj gramatici (S. Babić i dr., *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb, 1991., 379. – 452., doručeno u knjizi S. Babića, D. Brozovića, I. Škarića i S. Težaka *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2007., 161. – 275.). Brojne je priloge Brozović posvetio i pravopisu, uvijek se zalažući za uspostavljanje i održavanje hrvatskoga pravopisnoga kontinuiteta. U slavističkim se krugovima posebice isticao svojim radom na Općeslavenskom lingvističkom atlasu (OLA) koji je pokrenut 1958. godine.

Na žalost još uvijek nemamo Brozovićevih sabranih djela pa je velik dio njegovih radova razbacan po raznim ne uvijek lako dostupnim domaćim i inozemnim zbornicima i časopisima. Ipak, proteklih su godina neki njegovi radovi pretisnuti u knjigama *Neka bitna pitanja hrvatskoga jezičnog standarda* (ŠK, Zagreb, 2006.), *Fonologija hrvatskoga standardnog jezika* (Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2007.), *Povijest hrvatskoga književnoga i standardnoga jezika* (ŠK, Zagreb, 2008.). Kada je o Brozovićevim knjigama riječ, treba spomenuti i knjige *Rječnik jezika ili jezik rječnika* (Nakladni zavod MH, Zagreb, 1969.) i *Prvo lice jednine* (MH, Zagreb,

2005.). U knjizi Standardni jezik (MH, Zagreb, 1970.) objavljeni su radovi kojima je Brozović svojevremeno položio jedan od temelja slavističke standardologije proistekle iz naučavanja praške jezikoslovne škole.

Pred kraj svoje sveučilišne karijere Brozović se ističe aktivnim sudjelovanjem u politici te surađuje u ustrojavanju hrvatske državne samostalnosti kao blizak suradnik prvoga predsjednika RH dr. Franje Tuđmana. Stoga ne iznenađuje da je Brozović bio jedan od suosnivača HDZ-a i njegov potpredsjednik. Godine 1990. postao je članom Predsjedništva SRH i obnašao dužnost potpredsjednika. Međutim, Brozovićeve političke aktivnosti krajem 80-ih i početkom 90-ih godina ima mnogo dublju povijest. Hrvoje Hitrec svjedoči da su Brozovićeve „napore da se u jezikoslovnom i državotvornom smislu preživi poslije pada Hrvatskog proljeća“ mnogima „možda nepoznati, kao što je više-manje nepoznat i njegov hod s dr. Tuđmanom u najdelikatnijim trenucima prije utemeljenja Hrvatske demokratske zajednice, pokreta koji je doveo do stvaranja moderne hrvatske države.“¹ Hrvoje Hitrec kao sudionik tih zbivanja kaže da je „držanje dr. Brozovića u tim danima bilo besprije-korno, odvažno i inteligentno.“ Profesor Stjepan Babić kao Brozovićeve dobar kolega i prijatelj u više je navrata isticao kako je u sve znane i manje znane bitke koje su se u Zagrebu vodile oko hrvatskoga jezika i njegova statusa 60-ih, 70-ih i 80-ih godina, kao slobodan strijelac iz Zadra, često neočekivano, no uvijek na općehrvatsku korist i uvijek uvjerljivo, uskakao Dalibor Brozović – Dalja. On je bio i jednim od autora Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika iz 1967., čime je također zadužio hrvatsko jezikoslovlje i hrvatsko društvo.

Profesor Radoslav Katičić znanstvenu je veličinu i zaostavštinu Dalibora Brozovića u svojem oproštajnom govoru na pogrebu na Mirogoju 23. lipnja 2009. ocijenio najvišom mogućom ocjenom. Katičićeve su se riječi duboko dojmile svih nazočnih. Ponovit ću dio onoga što je rekao Katičić i time zaključiti ovaj nekrolog jednomu od najznamenitijih hrvatskih jezikoslovaca 20. stoljeća: „Koji nas je ostavio – velik je. Gubitak je strahovit. Kad u šumi padne stamen dub, među krošnjama zine praznina. Očima se vidi koliko i što se izgubilo. Ali se i otvori pogled u dubinu neba koji je dotle bio zakriven gustišem granja. Tako i mi sada: zgromljeni smo gubitkom, a vidimo bolje nego u svakodnevicu kolik je doseg svega onoga što je Dalibor Brozović među nama predstavljao stasom svojega uma i svoje osobe.“²

Mario Grčević

¹ Vidi u ovom broju na str.: 129. i

http://hakave.org/index.php?option=com_content&view=article&id=4737:daliboru-brozoviu-u-spomen&catid=93:hrvoje-hitrec&Itemid=33

² Vidi u ovom broju na str. 122.